

OILADAGI IJTIMOY ROLLAR VA O'ZARO HURMATNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Umarova Mexribonu Ravshan qizi

umarovamexribonu@gmail.com

O'zbekiston respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi

Osiyo xalqaro universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18721451>

Annotatsiya. Mazkur maqolada oiladagi ijtimoiy rollar va o'zaro hurmatning psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Oila a'zolari o'rtasida rollarning taqsimlanishi, ularning psixologik mazmuni hamda o'zaro hurmat darajasining oilaviy munosabatlar barqarorligiga ta'siri yoritib beriladi. Tadqiqotda o'zaro hurmatning sog'lom psixologik muhitni shakllantirish, nizolarni kamaytirish va shaxslarning emotsional farovonligini ta'minlashdagi ahamiyati asoslab beriladi. Maqola natijalari oilaviy psixologiya sohasida nazariy va amaliy yondashuvlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: oila psixologiyasi, ijtimoiy rollar, o'zaro hurmat, oilaviy munosabatlar, shaxslararo muloqot, psixologik barqarorlik, emotsional farovonlik.

Abstract. This article examines the psychological aspects of social roles and mutual respect within the family. It analyzes the distribution of roles among family members, their psychological significance, and the impact of mutual respect on the stability of family relationships. The study highlights the importance of mutual respect in creating a healthy psychological environment, reducing conflicts, and ensuring emotional well-being of individuals. The findings contribute to improving theoretical and practical approaches in the field of family psychology.

Keywords: family psychology, social roles, mutual respect, family relationships, interpersonal communication, psychological stability, emotional well-being.

Oila jamiyatning eng muhim va asosiy ijtimoiy instituti bo'lib, unda shaxsning psixologik shakllanishi, ijtimoiylashuvi va axloqiy qadriyatlari rivojlanadi. Oilaviy muhit shaxs ruhiy holati, emotsional barqarorligi va jamiyatga moslashuv darajasini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, oiladagi ijtimoiy rollar va o'zaro hurmatning psixologik jihatlarni ilmiy asosda o'rganish zamonaviy psixologiya fanining dolzarb masalalaridan biridir.

Oilada shakllanadigan ijtimoiy rollar har bir oila a'zosining jamiyatdagi o'рни va vazifalarini belgilaydi. Ota-onalik, turmush o'rtoqlik, farzandlik hamda avlodlararo rollar ma'lum psixologik mas'uliyat va xulq-atvor me'yorlarini o'z ichiga oladi. Ushbu rollarning samarali amalga oshirilishi oiladagi munosabatlarning barqarorligi va sog'lom psixologik muhitni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy rollar oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi mexanizm bo'lib, ularning muvozanatli taqsimlanishi shaxslararo nizolarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning o'zgarishi, urbanizatsiya, migratsiya jarayonlari va gender tengligi g'oyalarining rivojlanishi oilaviy rollar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy rollarning transformatsiyaga uchrashi ayrim oilalarda moslashuv jarayonini murakkablashtirib, psixologik ziddiyatlarni yuzaga keltirmoqda. Bunday vaziyatlarda o'zaro hurmat oilaviy munosabatlarni muvozanatlashuvchi asosiy psixologik omil sifatida namoyon bo'ladi.

O'zaro hurmat oiladagi shaxslararo munosabatlarning markaziy komponenti bo'lib, u oila a'zolarining bir-birini shaxs sifatida tan olishi, fikri va hissiyotlariga e'tibor bilan munosabatda bo'lishi orqali namoyon bo'ladi. Hurmat mavjud bo'lgan oilalarda muloqot ochiq, konstruktiv va ijobiy yo'nalishda rivojlanadi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'zaro hurmat hukmron bo'lgan oilalarda stress darajasi past bo'lib, emotsional farovonlik yuqori bo'ladi.

Ota-onalik rovida o'zaro hurmat bolalarning psixologik rivojlanishida alohida ahamiyatga ega. Hurmat va qo'llab-quvvatlashga asoslangan tarbiya bolalarda ishonch, mustaqil fikrlash va ijobiy o'zini baholashni shakllantiradi. Aksincha, avtoritar yoki befarq munosabatlar bolalarda xavotir, qo'rquv va ijtimoiy moslashuv muammolariga olib kelishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy psixologiya ota-onalik rovida nazorat va erkinlik o'rtasidagi muvozanatni muhim deb hisoblaydi.

Turmush o'rtoqlar o'rtasidagi ijtimoiy rollar oilaning barqarorligi va mustahkamligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O'zaro hurmatga asoslangan tenglik va hamkorlik oilaviy nizolarni kamaytirib, emotsional yaqinlikni kuchaytiradi. Psixologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'zaro hurmat yetishmagan oilalarda kelishmovchiliklar tez-tez yuzaga kelib, psixologik sovuqlik shakllanadi. Shu bois, turmush o'rtoqlar o'rtasida mas'uliyatni bo'lishish va o'zaro tushunishni rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Avlodlararo munosabatlarda hurmat an'analar uzluksizligini saqlash bilan birga, yosh avlodning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Katta avlodning tajribasi va qadriyatlarini hurmat qilish, shu bilan birga yoshlarning mustaqil qaror qabul qilish huquqini tan olish sog'lom oilaviy muhitni shakllantiradi. Avlodlararo hurmat yetishmagan hollarda psixologik ziddiyatlar va muloqot uzilishlari kuzatiladi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli muhit oilaviy muloqot va rollarga yangi psixologik chaqiriqlarni olib keldi. Oila a'zolari o'rtasidagi jonli muloqotning qisqarishi o'zaro hurmat va tushunishni ongli ravishda mustahkamlash zaruratini kuchaytirmoqda. Shu sababli, oilaviy munosabatlarda psixologik savodxonlikni oshirish va muloqot madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, oiladagi ijtimoiy rollar va o'zaro hurmatning uyg'unlashuvi shaxslarning psixologik barqarorligi, emotsional farovonligi va ijtimoiy moslashuvini ta'minlaydi. Hurmatga asoslangan oilaviy muhit nafaqat alohida shaxs, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham mustahkam poydevor yaratadi. Shu bois, mazkur mavzu psixologiya fanida nazariy va amaliy jihatdan dolzarb bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Fromm, E. (2013). *The Art of Loving*. London: HarperCollins Publishers.
2. Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.
3. Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. Satir, V. (2008). *The New Peoplemaking*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
5. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman.
6. Bronfenbrenner, U. (2005). *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
7. Rogers, C. R. (2003). *Client-Centered Therapy*. London: Constable & Robinson.
8. Giddens, A. (2010). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.